

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Кваліфікаційна робота

з теми: **«РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ З
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

Виконавець: здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська) за
освітньо-професійною програмою
«Середня освіта (Англійська мова і
зарубіжна література)»
Петрова Олександра Олександрівна

Керівник: Сторчова Т. В.
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри англійської мови, доцент

Рецензент: Тетяна Калинюк
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької мови

Кам'янець-Подільський – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ 1. НАВЧАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	
1.1. Проблематика застосування сучасних підходів у вивченні англійської мови.....	
1.2. Особливості англомовного сприйняття здобувачами закладів загальної середньої освіти	
1.3. Аналіз та класифікація навчальних стратегій з англійської мови.....	
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	
2.1. Розвиток навчальних стратегій з вивчення лексики.....	
2.2. Розвиток навчальних стратегій з вивчення граматики.....	
2.3. Класифікація видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання.....	
ВИСНОВОК.....	
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	

ВСТУП

Вивчення англійської мови у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) має велике значення для підготовки здобувачів до успішного навчання, роботи та комунікації у глобалізованому світі. Англійська мова виступає не лише засобом міжкультурного спілкування, а й інструментом, що відкриває доступ до сучасних знань, технологій та ресурсів. Сучасний підхід до навчання англійської мови спрямований на розвиток у здобувачів навичок самостійного засвоєння матеріалу, критичного мислення та практичного застосування знань. Це вимагає постійного вдосконалення навчальних стратегій, які допоможуть здобувачам легко адаптуватися до швидкоплинних змін та складних викликів інформаційного середовища.

Вивчення методів та підходів до викладання англійської мови в ЗЗСО стало предметом численних досліджень як за кордоном так і в Україні. Зокрема, значний внесок у розвиток теорії комунікативного підходу зробив відомий психолінгвіст Ноам Хомський, який підкреслював важливість мови як засобу комунікації, а не лише граматичної структури. Основи асоціативної теорії навчання, закладені Томасом Гоббсом, були значно розвинуті такими мислителями, як Девід Гартлі та Джозеф Прістлі. Зокрема серед європейських філософів, соціологів та психологів слід відзначити досягнення Герберта Спенсера та Александра Бена, Йоганна Фрідріха Гербарта, Германа Еббінгауза, Вільгельма Вундта та інших вчених. Серед українських науковців та науковців пострадянського простору значний внесок зробили такі вчені та методисти як Людмила Калмикова, Лариса Сухомлинська, Саліма Кунанбаєва, Ігор Унт.

Поміж різних методів викладання особливого значення набувають комунікативні, інтерактивні та проектні стратегії, що дозволяють зробити навчання практичним, цікавим та гнучким. Тому розробка та впровадження ефективних навчальних стратегій в ЗЗСО є надзвичайно важливим завданням для освітян, адже саме ці інструменти формують здобувачів як конкурентоспроможних фахівців та активних громадян.

Актуальність дослідження. Англійська мова стала мовою міжнародної співпраці, науки, технологій, бізнесу й культури, що створює потребу в ефективному її засвоєнні здобувачами освіти. ЗЗСО покликані забезпечувати здобувачів знаннями, які відповідають сучасним стандартам, і формувати компетенції, необхідні для активного життя в багатокультурному середовищі. Однак традиційні методи викладання часто не враховують індивідуальних потреб здобувачів і викликів, пов'язаних із динамічним розвитком інформаційних технологій та постійною зміною соціальних умов. У зв'язку із цим розвиток ефективних навчальних стратегій стає важливим завданням педагогіки.

Сучасний підхід до викладання англійської мови спрямований на формування комунікативних навичок, критичного мислення та самостійності здобувачів. Це потребує інтеграції інноваційних методів, зокрема комунікативного, проектного підходу, а також використання інформаційно-комунікаційних технологій. Ці стратегії дозволяють адаптувати процес навчання до реальних потреб здобувачів, підвищують їхню мотивацію та забезпечують краще засвоєння знань.

Особливої актуальності це питання набуває в умовах сучасного інформаційного середовища, де доступ до автентичних англомовних ресурсів (статей, відео, онлайн-курсів) дозволяє здобувачам вивчати мову у природному контексті. Використання таких стратегій, як інтерактивні завдання, проектна діяльність і засоби саморефлексії, сприяє розвитку в здобувачів здатності до самостійного навчання та успішної інтеграції в суспільство.

Водночас ефективна реалізація навчальних стратегій потребує відповідної підготовки педагогів, які мають володіти сучасними методиками викладання, вміти заохочувати здобувачів до активного навчання та створювати умови для розвитку їхньої креативності.

Мета дослідження – полягає у визначенні ефективних навчальних стратегій з англійської мови у ЗЗСО, які сприяють формуванню у здобувачів комунікативних навичок.

Об'єктом дослідження є навчальні стратегії які застосовуються для вивчення англійської мови у ЗЗСО.

Предметом дослідження є особливості використання навчальних стратегій у процесі викладання англійської мови, а також їхній вплив на розвиток комунікативних навичок, критичного мислення та самостійності здобувачів.

Методи дослідження. В процесі написання роботи було використано такі методи: опис (для ознайомлення з теоретичним матеріалом); класифікація (для групування методів по категоріях); аналіз (для визначення переваг та недоліків використання навчальних стратегій); порівняння (для виявлення перспективних навчальних стратегій); синтез (для підведення підсумків).

Теоретичне значення полягає у отриманні результатів, що поглиблюють знання про сучасні стратегії викладання англійської мови, розширюють розуміння їхнього впливу на розвиток комунікативних навичок, критичного мислення та самостійності учнів. Вони також можуть бути основою для подальших наукових досліджень у сфері методики навчання англійської мови.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані для визначення ефективності навчальних стратегій, які використовуються викладачами англійської мови для планування уроків, здобувачами для формування навичок самостійного навчання та кращого засвоєння англійської мови.

Апробація результатів роботи. Результати дослідження були представлені на I Всеукраїнській науково-практичній конференції (з міжнародною участю) на тему: “*Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання*”, яка відбулася 14–15 березня 2024 року у Кам'янці-Подільському. У рамках конференції автор, Олександра Петрова, презентувала ключові положення своєї роботи, що отримали позитивний відгук з боку наукової спільноти та були визнані актуальними для сучасної методики навчання.

Структура дослідження. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження розкрито значення сучасних підходів та навчальних стратегій для ефективного вивчення англійської мови у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО). Науковці як зарубіжного, так і українського контексту значно сприяли розробці та вдосконаленню методів і стратегій вивчення англійської мови. Серед провідних зарубіжних науковців варто виокремити Ноама Хомського, який наголошував на комунікативній ролі мови, та Герберта Спенсера, Александра Бена, Йоганна Фрідріха Гербарта, які заклали основи когнітивного підходу. Українські методисти, такі як Людмила Калмикова, Лариса Сухомлинська та Ігор Унт, зосередили увагу на особистісно-орієнтованому та комунікативно-діяльнісному підходах до навчання.

У рамках дослідження було класифіковано стратегії від найбільш ефективних до найменш ефективних:

1. Соціальні стратегії – взаємодія здобувачів через рольові ігри, проєкти, групові обговорення.
2. Метакогнітивні стратегії – планування навчального процесу, рефлексія, аналіз власних помилок.
3. Когнітивні стратегії – запам'ятовування, організація інформації, використання асоціацій.
4. Афективні стратегії – формування позитивного емоційного середовища та подолання мовних бар'єрів.

Ця класифікація базується на дослідженнях взаємодії здобувачів у навчальному середовищі, їхній мотивації до активного навчання та ефективності запам'ятовування матеріалу.

Було сформовано рейтинг методів вивчення англійської мови, у якому перше місце посідає робота з лексикою. Найефективнішими визнано такі підходи:

1. Використання інтерактивних платформ (наприклад, Quizlet), які сприяють багаторазовому повторенню матеріалу та формуванню асоціативних зв'язків.
2. Ігрові вправи, зокрема картки чи вікторини, які стимулюють цікавість і залучення здобувачів.
3. Робота з автентичними текстами, що допомагає розширювати активний словниковий запас у природному контексті.
4. Використання традиційних списків слів, які є дієвими лише за умови додаткового застосування в реальних мовних ситуаціях.

Рівень методів вивчення граматики від найбільш дієвих до найменш:

1. Комунікативний підхід через контекстуалізацію
Використання граматичних конструкцій у реальних ситуаціях, що дозволяє учням практикувати мову в природному середовищі. Цей метод сприяє глибокому засвоєнню та активному використанню знань.
2. Інтерактивні вправи на освітніх платформах
Виконання завдань на таких платформах, як Kahoot, додає елемент гри, робить навчання цікавим та підвищує мотивацію здобувачів.
3. Пояснення правил із наступними практичними завданнями
Традиційний метод, який включає пояснення теоретичного матеріалу та його закріплення через вправи. Ефективність залежить від якості вправ і рівня залученості здобувачів.
4. Механічне заучування правил без практичного застосування
Найменш ефективний метод, оскільки не сприяє інтеграції знань у практичне використання мови та швидко забувається.

Класифікація методів вивчення мовленнєвої діяльності:

1. Рольові ігри, дебати та проєктні завдання
Найефективніший підхід, який інтегрує всі мовленнєві навички

(слухання, говоріння, читання, письмо). Здобувачі мають змогу активно спілкуватися, висловлювати думки та практикувати мову в реальних або змодельованих ситуаціях.

2. Використання автентичних матеріалів

Прослуховування відео чи аудіо, а також читання текстів, створених носіями мови, сприяє розвитку навичок сприймання та розуміння живої мови.

3. Практика діалогів і монологів за шаблонами

Метод, який забезпечує базові навички говоріння, але може бути менш ефективним для розвитку креативності та вільного мовлення.

4. Репродуктивні вправи (читання вголос текстів)

Найменш результативний підхід, оскільки не передбачає глибокого розуміння тексту чи його практичного використання у спілкуванні. Ефективність зростає лише за умови усвідомлення змісту тексту.

В підсумку дослідження підтвердило, що сучасний підхід до викладання англійської мови має бути спрямований на інтеграцію комунікативних стратегій, адаптацію навчання до індивідуальних потреб здобувачів та активне використання новітніх освітніх технологій. Розроблені стратегії, орієнтовані на здобувача, дозволяють створити ефективне середовище для формування комунікативних компетенцій, розвитку критичного мислення, креативності та глибокого засвоєння матеріалу.

Практичні рекомендації, сформовані в межах цього дослідження, мають значний потенціал для вдосконалення навчального процесу з англійської мови та професійного зростання викладачів. Вони охоплюють такі ключові аспекти:

1. Покращення навчальних програм:

- Інтеграція сучасних методик: включення комунікативних, інтерактивних та проектних підходів до навчального процесу для забезпечення практичної спрямованості.

- Адаптація до індивідуальних потреб здобувачів: створення диференційованих завдань, які враховують рівень підготовки, стиль навчання та особистісні особливості здобувачів.
- Використання автентичних матеріалів: додавання текстів, аудіо- та відеоматеріалів, які відображають реальні мовні ситуації та сприяють розвитку міжкультурної компетентності.
- Технологічна підтримка: включення інтерактивних платформ (Google Classroom, Kahoot, Quizlet) для підвищення мотивації та створення динамічного навчального середовища.

2. Сприяння професійному зростанню викладачів:

- Навчання новітнім технологіям: проведення тренінгів для педагогів щодо використання освітніх платформ і цифрових інструментів, які підвищують ефективність навчання.
- Розвиток педагогічних компетенцій: організація семінарів і воркшопів, спрямованих на освоєння інноваційних підходів до викладання англійської мови.
- Підтримка самоосвіти: рекомендація викладачам використовувати сучасні онлайн-ресурси, такі як BBC Learning English, для постійного вдосконалення мовних і методичних навичок.
- Колаборація між педагогами: створення платформ для обміну досвідом і розробки спільних проектів з метою впровадження найкращих практик у навчальний процес.

3. Розробка інноваційних навчальних матеріалів:

- Створення інтерактивних вправ: наприклад, ігрових завдань для практики лексики чи граматики, які залучають здобувачів і сприяють глибокому засвоєнню знань.

- Проектні завдання: впровадження творчих проектів, таких як підготовка презентацій, написання есе чи організація дебатів англійською мовою, що допомагають розвивати креативність та навички роботи в команді.
- Індивідуалізовані завдання: розробка матеріалів, які враховують мовний рівень кожного здобувача, забезпечуючи оптимальне навантаження.

Ці рекомендації дозволяють створити більш гнучкий, динамічний і орієнтований на здобувача навчальний процес, що відповідає вимогам сучасної освіти та сприяє ефективному засвоєнню англійської мови. Використання цих рекомендацій також забезпечує викладачам можливість постійного професійного зростання, адаптації до нових освітніх викликів і підвищення якості їхньої роботи.

1. Арванітопуло Е. Г. Навчальні проекти з іноземної мови для учнів старшої школи / Е. Г. Арванітопуло // Іноземні мови. – 2007. - № 2. – С. 11- 15
2. Беженар І.В. Методика навчання майбутніх філологів англійського писемного мовлення з використанням мовного портфеля: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання : германські мови» / І. В.Беженар. – Київ, 2012. – 22 с.
3. Білоніжко Н. Є. Стратегії старшокласника як суб'єкта навчальної діяльності / Н.Є. Білоніжко // Іноземні мови. – 2011. – № 4. – С. 13-17.
4. Борщовецька В. Д. Використання навчальних стратегій для оволодіння іншомовною лексикою / В. Д. Борщовецька, Ю. О. Семенчук // Іноземні мови. – 2009. – №2. – С.1-23.
5. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Академія, 2004. 344 с.
6. Бех П.О., Биркун Л.В. Концепція викладання іноземних мов в Україні. Іноземні мови. Київ, 2016. №2. С.3 - 8.
7. Бібік Н.М. Я у світі. 4 клас: підручник для загальноосвітніх навчальних закладів. Харків: Основа, 2015. 160 с.
8. Биркун Л. В. Комунікативні методи та матеріал для викладання англійської мови. Oxford University Press, 2018. С .20-48.
9. Гальскова Н. Д. Метод мовного портфоліо в контексті проектної технології / Н.Д. Гальскова // Англійська мова та література. – 2010. – №25. – С. 15-19.
10. Державний стандарт початкової освіти. *Поч. освіта: Перша всеукраїнська газета для першого вчителя*, 2018. № 10. С. 7–29.
11. Задорожна І. П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англомовною комунікативною компетенцією: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання: германські мови» / І. П.Задорожна. – Київ, 2012. – 44 с.

12. Караєва Т. В. Забезпечення навчальної автономії студентів у немовних ВНЗ / Т. В. Караєва // Іноземні мови. – 2011. – №3. – С. 28-31.
13. Карп'юк О. Портфоліо для всіх і кожного / О.Карп'юк // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2008. – №5-6. – С. 18-27.
14. Литвин С. В. Система вправ для навчання писемного спілкування учнів старших класів середньої загальноосвітньої школи. Іноземні мови. Чернігів, 2011. № 1. С. 4-9.
15. Мазаракі А. А. Сучасні освітні технології у вищій школі. Матеріали міжнар. наук.-метод. конф. Ч. 2. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 259 с.
16. Мальований Ю. І. Форми навчання в школі. Київ: Освіта, 2002. С. 9-10.
17. Мокрогуз О. П. Інноваційні технології у викладанні суспільних дисциплін. Чернігів, 2012. С. 72.
18. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / С.Ю. Ніколаєва, О.Б. Бігич, Н.О. Бражник та ін.; кол. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – [2-е вид.]. – Київ: Ленвіт, 2002. – 328 с.
19. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних та лінгвістичних університетів / О.Б.Бігич, Н.Ф. Бориско, Г.Е. Борецька та ін.; за загальн. ред.С.Ю.Ніколаєвою. – Київ: Ленвіт, 2013. – 590 с.
20. Олійник Т.О. Особливості формування навчально-стратегічної компетентності / Т.О. Олійник // Іноземні мови. – 2013. – №4. – С. 9-20.
21. Освітні тренди. Як навчатися ефективно: інструкція [Електронний ресурс]. EdEraR&D. 2609. Режим доступу до ресурсу: <http://blog.ed-era.com/effective-studying/>.
22. Остапчук О. Від оптимізації до інноваційного розвитку: реформуємо методсистему. Директор школи. Київ, 2018. № 6. С. 35-40.
23. Остапчук О. Шляхи підвищення інноваційного потенціалу методичної роботи. Шлях освіти. Київ, 2018. № 2. С. 9-15.
24. Ягельська Н.В. Методика організації самостійної роботи студентів з англійської мови з використанням професійного мовного портфеля:

- автореферат дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання: германські мови» / Н.В. Ягельська. – Київ, 2005. – 23 с.
25. Benson P. Autonomy in language learning. [Electronic resource] /P. Benson – Access mode: http://www.asahi-net.or.jp/~gi7handr/asia2006/antononomous_learning.pdf
26. Cohen L. Teaching Vocabulary to English Teacher Trainees / L. Cohen // Forum. – Vol.35. – 1996. – №1. – P. 36.
27. Easton R. Collection of case studies on examples of good practice in teacher education with a focus on organizational aspects and integrated concepts of language education / R. Easton. – European Center for Modern Languages, 2001. – 85 p.
28. Gardner D. Fostering autonomy in language learning / D. Gardner. – Zirve University, 2011. – 279 p.
29. Grotjahn R. Strategiewissen und Strategiegebrauch. Das Informationsverarbeitungsparadigma als Metatheorie der L2-Strategieforschung // Strategien und Techniken beim Erwerb fremder Sprachen / U. Rampillon, G. Zimmermann – Ismaning: Max Hueber Verlag, 1997. – S. 33-76.
30. Harmer J. How to Teach English / J. Harmer. – Longman, 2007. – 288 p.
31. Holden W. R. Warm-ups, Work-outs and Wind-downs: Vocabulary Practice / W.R. Holden // Forum. – Vol.34. – 1996. - №3-4. – P. 77-79.
32. Hornby A.S. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / A.S. Hornby. – Oxford University Press, 2005. – 1905 p.
33. O'Malley J.M., Chamot A.U. Learning Strategies in Second Language Acquisition. /J. M. O'Malley, A. U. Chamot – Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
34. Oxford R. L. Language learning styles and strategies: an overview / R. L. Oxford. – Gala, 2005. – 25 p.

- 35.Oxford R. L. Language Learning Strategies. What Every Teacher Should Know. / R. L. Oxford. – Boston, Massachusetts: Heinle&Heinle, 1990.
- 36.Wenden A. Conceptual Background and Utility // Learner Strategies in Language Learning. A book of readings / ed. by A.L. Wenden and J. Rubin. New Jersey: Prentice Hall International, 1987.– P. 3-13.
- 37.Zimmermann G. Anmerkungen zum Strategiekonzept // Strategien und Techniken beim Erwerb fremder Sprachen /U. Rampillon, G. Zimmermann – Ismaning: Max Hueber Verlag, 1997. S. 95-113.
- 38.Cohen, A. D. (1998). Strategies in learning and using a second language. London: Longman.
- 39.O'Malley, J; Chamot, A (1990). Learning Strategies in Second Language Acquisition. Cambridge University Press.
- 40.Oxford, Rebecca (1990). Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know. NY: Newbury House Publisher
- 41.Rubin, Joan (1975). "What the good language learner can teach us". TESOL Quarterly. 9(1): 41–51.
- 42.SILL – Strategy Inventory for Language Learning. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.pdfFiller.com/42064953--Strategy-Inventory-forLanguage-Learning-SILL-> .
- 43.Stern, H. H. (1975). "What can we learn from the good language learner?" Canadian Modern Language Review, 31, 304-318.
- 44.Wenden, A. (1991). Learner strategies for learner autonomy. Hemel Hempstead: PrenticeHall.
- 45.Richards Ed.J.C., Platt J., Platt H. Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics / — Edinburgh: Longman, Edinburgh Gate, Harlow, Essex, 1999.
- 46.Bimmel P. Lernstrategien im Deutschunterricht In: Fremdsprache Deutsch. Nr.1.
- 47.Lompscher J. Lernstrategien: Zugänge auf der Reflexions-und Handlungsebene. In LLF-Berichte (Bd.9). Potsdam: Universität Potsdam,

Fachdidaktische Überlegungen. Schneider Verlag Hohengehren:
Baltmannsweiler 2002

- 48.Smasal M. Lernstrategien im Fremdsprachenunterricht. Ein Workshop für die
fächerübergreifende Aus- und Weiterbildung von Fremdsprachenlehrkräften,
2010.